

Editorial

Vážení čtenáři,
po mnoha debatách a pracovních schůzkách s odborníky i praktickými muzejníky držíme v rukou koncepci budoucí stálé expozice o dějinách německy mluvících obyvatel českých zemí. Oběma výstavními patry Vás provedeme uvnitř tohoto Newsletteru. Další cesta, na kterou Vás zveme, vede zasněžnou severočeskou krajinou. Pohádková knížka libereckého rodáka Otfrieda Preusslera *Anděl v kulichu* se před Vánoci stala první publikací vydanou pod hlavičkou Collegia Bohemica. Na přelomu roku jsme také ve spolupráci se saským etnografickým institutem Institut für Sächsische Geschichte und Volkskunde vydali propagační kalendář s obrázky budoucích muzejních exponátů. K jeho prolisování Vás zveme na náš web. Na něm se také během jara objeví informace o nabízených doktorandských stipendiích, neboť stipendijní program Collegia Bohemica (zaměřený na výzkum česko-německých a česko-rakouských vztahů) stále pokračuje. Uplynulý půlrok ověřil naše organizační schopnosti. V říjnu se do Ústí nad Labem povedlo přivést mezinárodní vědeckou konferenci *Středoevropský den o česko-saské odborné spolupráci*, jíž jsme byli hlavními organizátory. Českým spoluorganizátorem jsme byli i v případě největší kontinuální přehlídky české kultury v zahraničí a zároveň přeshraničního festivalu *Dny české a německé kultury*. Ve čtrnácti saských a severočeských městech bylo k vidění více než 125 divadelních, hudebních, filmových, literárních, výtvarných a dalších akcí. Jako partnery zajišťující mezinárodní přesah filmového festivalu *FeminaFilm* nás potěšilo, že se jeho letošním vítězem stal právě německý snímek *Voda a mýdlo*. Tipy na vybrané kulturní akce Collegia Bohemica Vám přinášíme i nyní. Množí se také naše vzdělávací aktivity. Těsně před uzavěrkou jsme zahájili nový vzdělávací projekt *Dějiny spojují*, který přivede studenty k rozhovorům s pamětníky obou totalitních diktatur a o kterém Vás podrobněji informujeme. *Škola demokratického vzdělávání – pilotní projekt pro výuku k demokracii v Česku* – oslovila na konci ledna první školní třídy. A k završení se blíží projekt *Tragická místa paměti jednoho regionu*. V jeho rámci se přes osmdesát studentů seznamuje s bolestnými kapitolami z historie svého bydliště. Na závěr bychom rádi oslovili majitele, soukromé osoby i instituce, kteří vlastní předměty s česko-německým příběhem a byli by ochotni věnovat je nebo zapůjčit do první expozice, která se v Česku tomuto tématu věnuje. Za Váš příspěvek Vám předem děkujeme.

Blanka Mouralová, ředitelka Collegia Bohemica

Z našich projektů

Struktura expozice o dějinách německy mluvících obyvatel českých zemí

Koncept připravované ústecké expozice je na světě. Vznikl z dlouhodobých diskusí pracovní skupiny složené z historiků a muzejníků z různých míst České republiky a prošel několika projednáním mezinárodní vědecké rady Collegia Bohemica. Expozice Collegia Bohemica chce srozumitelným způsobem vrátit německy mluvící obyvatele do českého povědomí o dějinách vlastní země. Návštěvníkům z různě vzdáleného zahraničí by mělo být jasné, že hledá širší souvislosti a připomíná bývalou otevřenost českých zemí okolnímu světu. Tragický konec česko-německého soužití byl po dlouhou dobu určujícím měřítkem při pohledu na ty, kdo v českých zemích mluvili německy. Naše expozice nevidí působení německy mluvícího obyvatelstva jako předem odsouzené k zániku. Nechává ožít stýkání i potýkání tak, aby vznikl přehledný výstavní celek mající základ v historickém bádání. Chceme, aby byla současnou sondou, prezentací i kritickým zhodnocením působení a přínosu německy mluvících obyvatel českých zemí z domácího pohledu, ovšem s propojením do evropského kontextu.

Návštěvníci se setkájí s „našimi Němci“ jako s horníky, zemědělci, dvořany, církevními představiteli, umělci, politiky, občany a občankami. Budou sledovat výsledky kolonizačního procesu, na kterém se podíleli příchozí z různých částí někdejšího německy mluvícího prostoru.

Jazykovou příslušnost neumíme rozlišit až do patnáctého století a národnostní příslušnost dlouho nehraje významnou roli. Proto bude expozice reflektovat, že němčinu jako nástroj komunikace používali také mnozí zdejší Židé, německy psali a vyučovali čeští obrozenci. Klíčovým obdobím pro krystalizaci jazykové a národnostní hranice je až devatenácté století. Z této doby pocházejí také výklady starších dějin, které často sloužily především jako podpora národních argumentů. Příklady této instrumentalizace a jejich dobových motivů, dnes zastaralých, se objeví v příslušných historických kapitolách.

Dvě výstavní patra a křižovatka roku 1848

Budova městského muzea, kde bude expozice po dokončení rekonstrukce trvale vystavena, ji umožňuje členit do dvou pater. V prvním patře bude objasněno její téma a vymezena dvě hlavní vodítka: jazyk (s poukazem na neexistující prostor pro koncept „böhmisches“ v českém jazykovém prostředí) a území (v čase proměnlivá mapa vybraných místních názvů). Trojrozměrné předměty v této místnosti by měly evokovat dodnes známé a oceňované fenomény a navozovat otázku po jejich zařazení v česko-německém kontextu. Dále bude téma výstavy vjemově zasazeno do české krajiny, která je pro Němce z českých zemí objektem citové vazby a v níž dnešní obyvatelé České republiky mimo jiné nalézají stopy po německém dědictví. Je prvkem zájmu i umělecké inspirace na obou stranách, který může spojit. Pokud jde o Němce, kteří tuto krajinu obývali, předvedeme různorodost jejich původu a rozdílné formy dědictví, které v krajině zanechali. Jako křižovatka mezi patry poslouží rok 1848, kdy se v Čechách pod vlivem národnostního uvědomování začínají oddělovat dvě národní

POHLED OD SMETANOVÝCH SADŮ

komunity. Zde se diváci rozhodnou, zda budou „proti směru času“ pokračovat v prohlídce až k osidlování ve třináctém století, nebo zda po točitém požárním schodišti vystoupají o patro výše, kde si pod mottem „Modernizace v multietnické společnosti“ prohlédnou různé aspekty vývoje až na práh jednadvacátého století.

Horní patro expozice nabídne politické rozčlenění, nechá nahlédnout do industrializace, regionalismu a agrarismu, dynamiky národnostního boje i do života pěti vybraných měst. Svě místo najde i kultura vzpomínání nuceně vysídlených Němců v poválečném období a německé menšina v Československu a České republice. Do příslušného časového období budou zahrnuty výsledky projektu věnovaného německy mluvícím aktivním odpůrcům nacismu.

Text: Jan Šícha

Výzva Collegia Bohemica

Hledáme muzejní exponáty s česko-německým příběhem
Collegium Bohemicum hledá exponáty pro první stálou expozici dějin německy mluvících obyvatel českých zemí. Bude otevřena v Muzeu města Ústí nad Labem na přelomu let 2011 a 2012. Protože dosud neexistovaly specializované sbírkové fondy, jsme odkázáni na zápůjčky partnerských institucí, koupí předmětů a pomoc zainteresovaných lidí všech národností a míst bydliště. Vlastníte předměty s česko-německým příběhem a jste ochotni je věnovat, odprodat nebo dlouhodobě zapůjčit? Popis předmětů včetně foto a případnou dokumentaci prosím pošlete na adresu: simunkova@collegiumbohemicum.cz. Máme přednostní zájem o trojrozměrné předměty, textilie a knihy. Za Váš příspěvek Vám předem děkujeme.

Dějiny spojují školáky s pamětníky diktatur

V novém česko-německém projektu Collegia Bohemica a drážďanské Nadace Brücke/Most „Dějiny spojují“ se čeští a němečtí žáci seznámí s pamětníky nacismu a stalinismu. Tříletý projekt obsáhne nejméně 130 setkání. Je do něj zapojeno zhruba třicet pamětníků, kteří již mají z podobných besed zkušenosti z Německa. Školy si budou moci vybrat ze čtyř témat: „Oběti nacionálního socialismu/nucené/otrocké práce/holocaust + němečtí antifašisté“, „Oběti komunistických

represí“ a „Pamětníci roku 1968 a 1989“. Čtvrtým nabízeným tématem jsou „Sudetští Němci“, pokud bude z obou stran zájem o dialog. Cílem asi dvouhodinových debat je probudit aktivní zájem u studentů. Pamětníkům se dostane uznání, porozumění a respektu.

Pamětníky jsou také bratři Michal (na fotografii) a Josef Salomonovičovi. Na únorové besedě v Biskupském gymnáziu ve Varnsdorfu vyprávěli o svých zkušenostech z lodžského ghetta, Osvětimi a dalších koncentračních táborů, stejně jako o bombardování Drážďan a o tom, jak přežili pochod smrti.

Text: Tereza Šimůnková

Vypisujeme nová doktorandská stipendia

Collegium Bohemicum ve spolupráci s Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně a Muzeem města Ústí nad Labem i letos nabízí stipendijní místa pro česky nebo německy mluvící doktorské studenty historie a dalších sociálních a humanitních oborů za účelem doplnění doktorské dizertace. Podporujeme především projekty zabývající se obdobím od konce osmnáctého století, které využívají moderní teoretické přístupy a zpracovávají tematiku identit ve středoevropském kontextu. Šestiměsíční stipendium je vázáno na pobyt v Ústí nad Labem a na podíl na aktivitách Collegia Bohemica. Od spuštění projektu na podzim 2008 je zatím využili čtyři mladí badatelé z Česka, Německa a Rakouska. Aktualizované informace sledujte na našich webových stránkách www.collegiumbohemicum.cz

Upozorňujeme

Doktorské studium dějin pohraničí v němčině na UJEP

Tschechische Geschichte je název studijního oboru, který je od akademického roku 2007/2008 akreditován na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Studium, které celé probíhá v němčině, je zaměřeno především na problematiku německy mluvících obyvatel českých zemí. Snaží se komplexně postihnout dějinný vývoj severních a severozápadních Čech v konfrontaci s vývojem na druhé straně hranice. Obor není jen pro rodilé německé mluvčí, ale pro všechny, kteří ovládají němčinu. Podmínkou přijetí je odborný rozhovor v němčině, magisterský diplom a předložení diplomové či jiné práce dokládající odborné znalosti a schopnost samostatného vědeckého bádání v oboru. Dále je třeba předložit projekt dizertace v rozsahu jedné až pěti normostran a podat platnou přihlášku ke studiu. Na základě zákona 111/1998 Sb. je studium v cizím jazyce zpoplatněno, studijní poplatek stojí 400 eur za akademický rok. Další informace naleznete na www.ff.ujep.cz
Text: Milan Rudík

První dobrovolník v Collegiu Bohemicu

Že to nakonec bude Česko, nebylo z mé hlavy! Ale jsem moc rád, že jsem skončil zrovna tady. V zemi, kam bych se, nebýt dobrovolníkem, jen tak nepodíval. Možná vůbec nikdy.

Od poloviny září jsem dobrovolníkem v Ústí nad Labem. S velkou chutí a radostí pracuji pro dvě organizace. Tři dny v týdnu pro Collegium Bohemicum, kde s týmem plánuji a organizuji kulturní a vzdělávací akce. Zbývající dva dny pečuji o bývalé vězně z koncentračních táborů a oběti nucených prací jako dobrovolník Živé paměti. Na tuto práci mě vyslala organizace Akce znamení smíření a mírové služby (ASF).

ASF si uvědomuje, že následky nacismu jsou ještě pořád zřejmé a že se dají překonat jen intenzivním dialogem. Proto se zasazuje o porozumění mezi generacemi, náboženstvími a národy. Prosazuje ho konkrétními kroky, především praktickou dobrovolnickou prací v různých sociálních a náboženských projektech ve třinácti zemích. A to proto, že společná práce lidí sblížuje, učí je lépe rozumět sobě i druhým, měnit se, a tak vytvářet něco nového. Setkávání s tolika lidmi a vypořádávání se s česko-německou historií ovlivňuje i moji denní práci v Collegiu. Těší mě, že česko-německé vztahy jsou přes obtížnou minulost na dobré cestě. Nicméně mám za to, že se Němci stejně jako Češi potřebují vzájemně poznat ještě daleko víc, aby mohli ve sjednocené Evropě znova srůst.

Baví mě jak Ústí, tak nové zkušenosti. K německé hranici to sice není daleko, ale na české straně je toho hodně jinak. Jak v kladném, tak v záporném smyslu.

Nakonec bych rád upřímně poděkoval všem, kteří mi tak ulehčili začátky, kteří pro mě vždycky měli otevřené dveře, respektovali mě, věřili mi a byli se mnou trpěliví. Lepší pracovní podmínky než v Collegiu Bohemicu si dobrovolník může těžko představit.

Dobrovolnictví v Ústí mi leží hodně na srdci. A tak doufám, že se práce, se kterou jsem začal, stane základním kamenem pro dlouhou a úspěšnou dobrovolnickou spolupráci mezi ASF, Živou pamětí a Collegiem Bohemicem. Snad dojde k řadě dalších dobrovolníků ASF šanci inspirovat a formovat Collegium – a naopak.

Philipp Kirchenmaier, 20 let, z okolí Stuttgartu

V březnu 2010 bylo Collegium Bohemicum akreditováno jako hostitelská instituce v rámci Evropské dobrovolné služby programu Mládež v akci.

Živá paměť

Ohlédnutí

Anděl v kulichu s vánočními vzkazy na celý rok

Jako svou první publikaci vydalo Collegium Bohemicum Anděla v kulichu, pohádkovou sbírku Otfrieda Preusslera. Text nenápadným způsobem poukazuje na to, že slavení vánočních svátků bylo jedním z bodů, které spojovaly česky a německy mluvící obyvatele českých zemí. Starostové obcí zdraví Ježíška „v obou zemských jazycích“, žádná z národností nemá přednost. Pohádková vyprávění se hemží anděly a lidmi dobré vůle. Obyvatelstvo horší vůle ve vyprávěních povětšinou tvrdě spí. Přestože jde o sbírku sedmi vánočních příběhů z Jizerských hor, knížka nachází čtenářky a čtenáře i po Vánocích.

V době ideologické bariéry mezi Západem a Východem byla tvorba pro děti jedním z mála mostů. O našich Němcích se prakticky nemluvalo, ale „Anastázus Kočkorád velký kouzelník“ pražského německy píšícího Rudolfa Slawitscheka vyšel česky s ilustracemi Jiřího Trnky. Jen někteří věděli, že autor zahynul za nejasných okolností v květnu 1945. Vycházely i knížky Otfrieda Preusslera, který ve stejné době, možná na oplátku dobrého dobrým, do němčiny přeložil Kocoura Mikeše a převyprávěl dalšího kocoura – Modroočka.

Vypravěč Anděla v kulichu se inspirovuje barokními představami, kdy se každý zázrak včetně betlémského děje za humny, popřípadě na blízkém kopci. Sahá také po idyle pozdního starého Rakouska. Hlavně ale nechává ožít lidi z předválečných severních Čech. Je to knížka, kde vystupuje otec košťišťář, matka, která váže papírové květiny a za celý koš hýřící barvami si moc nevydělá. Pekařský učeň toho moc nenaspí, skláří se starají o pec, aby nevyhasla v horách poblíž průmysku, přesně v místě, kde je třeba přijmout a teplem zachránit Tři krále, kteří nechťeli počkat v Tanvaldu, než pomine nejhorší slota. Preussler nám ukazuje české Němce jako lidi a Vánoce jako dobu, kdy se těm, kdo se nějak zasloužili o obecné dobro, ukáže Ježíšek.

Choroše a kamínky, nebo dokonalá biblická krajina?

V jedné z povídek je umně skryt spor mezi betlemáři, o kterém Preussler asi slyšel ve svém mládí. Spor trval celá desetiletí a týkal se dvou pojetí jesliček – „přirozeného“ a uměleckého. „Přirozený“ přístup pracoval s mechem, choroši, kamínky, postavami v sousedských oděvech. „Umělecký“ přístup má kořeny ve druhé polovině devatenáctého století a jeho nositelé se označují jako Nazaréni. Svého času budili rozruch, protože preferovali v obrazech i vyřezávaných jesličkách dokonalou formu, vyžadovali scénérii s bílými domky a postavy v orientálních oděvech, co nejméně dálné skutečnosti. Malíř Josef Neumann starší (1820-1909) z Horního Jindřichova dokonce prožil dva roky v Palestině. Ve Šluknově, někdejší betlemářské velmoci vedle Králíků, dokonce kvůli sporu mezi „přirozeným“ a uměleckým pojetím odstoupil v roce 1934 Anton Pius Ulbrich z vedení Spolku přátel betlémů. Otfried Preussler se ke sporu betlemářů vyslovuje měkce. Naznačuje, že Betlém není skutečností dávnou, ale dnešní, přinejmenším každoroční. Živý Betlém musí být v docházkové vzdálenosti a kromě světla v něm musí být teplo, když venku nasněžilo. Betlém musí být přes pole a doleva, jak se lze dočíst v jedné z povídek.

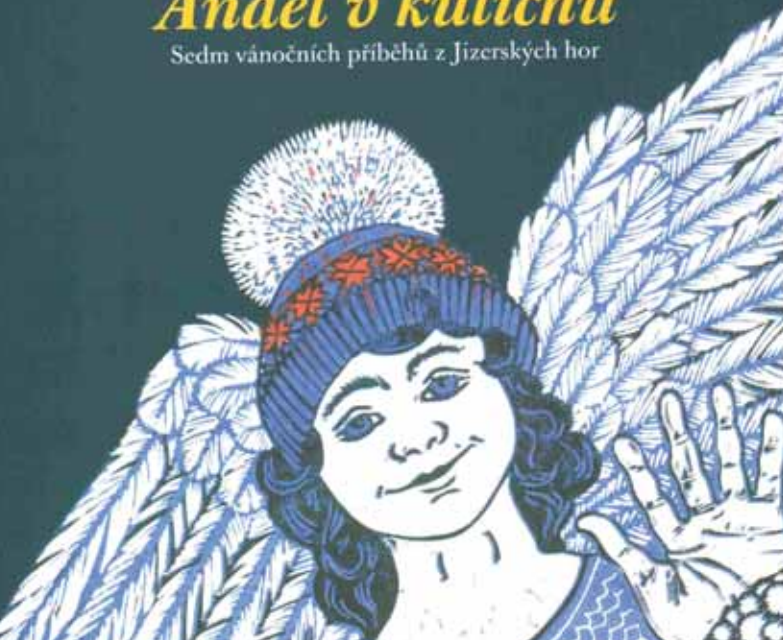
Spor mezi betlemáři asi nenajde místo v expozici Collegia Bohemica. Spadne pod stůl jako tolik jiných pěkných témat. Krásný vyřezávaný Betlém ale do expozice sháníme, a to co nejstarší, pokud možno z jedné z jmenovaných velmocí.

Text: Jan Šícha

Otfried Preussler

Anděl v kulichu

Sedm vánočních příběhů z Jizerských hor

Otfried Preussler: Anděl v kulichu.

Sedm vánočních příběhů z Jizerských hor
Z německého originálu Der Engel mit der Pudelmütze
přeložili Jan a Jana Kvapilovi. Ilustrovala Jana Kvapilová.
Doslov Jan Kvapil. Pro Collegium Bohemicum, o. p. s.,
vydalo nakladatelství Kristina Kaiserová – albis international.
Počet stran: 107. Doporučená cena 195,- Kč.
ISBN 978-80-86971-87-2. Distribuce: Kosmas.
Kniha byla vydána s finanční podporou:
Nadace Arbor Vitae
Nadace český literární fond
Česko-německého fondu budoucnosti

Výběr plánovaných akcí

Kulturní program Collegia Bohemica na březen až květen 2010

22. března, 18.30, Severočeská vědecká knihovna Literatura a migrace

Migrace obyvatel v první polovině dvacátého století v pohraničních oblastech pohledem pamětnice a spisovatelky Annelies Schwarz a historika Andrese Wiedemanna.
Collegium Bohemicum je spolupořadatelem akce v rámci dvacátého výročí katedry germanistiky UJEP.
S finanční podporou Goethe-Institutu.

15. dubna, 17 hodin, Severočeská vědecká knihovna „HOCHzeiten“ Maie Wetzel

Vycházející hvězda německé literatury Maie Wetzel se představí ústeckému publiku. Autorské čtení doplní promítání krátkého filmu podle jejího scénáře.
Collegium Bohemicum je spolupořadatelem akce v rámci dvacátého výročí katedry germanistiky UJEP.
S finanční podporou Goethe-Institutu.

4. května, 18 hodin, Severočeská vědecká knihovna Na kávě u Johannese Urzidila

Hru Činoherního studia „Já budu trochu tvrdohlavý“ doplní přednáška Klause Johanna a Very Schneider, specialistů na osobnost spisovatele a významného podporovatele přátelského soužití Čechů a Němců Johannese Urzidila.
Akce se koná v rámci konference „Ein „hinternationaler“ Schriftsteller aus Böhmen. Dritte internationale und interdisziplinäre Johannes-Urzidil-Konferenz“, která proběhne v Ústí nad Labem 5.–9. května. Plánované referáty představí Urzidilovo souhrnné literární dílo a jeho význam jako politického a kulturního novináře. Bohatý bude také kulturní program mimo semináře. Hlavním pořadatelem je katedra germanistiky UJEP, která slaví dvacet let od založení. Collegium Bohemicum je spolupořadatelem konference.
S finanční podporou Nadace Roberta Bosche.
Podrobnější informace naleznete na:
www.collegiumbohemicum.cz/kalendar-akci

Robert Bosch Stiftung

Zveme

Výstava studentského projektu Tragická místa paměti

Ve čtvrtek 13. května v 17 hodin bude v kostele sv. Vojtěcha v Ústí nad Labem slavnostně zahájena výstava Tragická místa paměti jednoho regionu. Jedná se o první veřejný výstup déle než rok trvajících školního projektu Collegia Bohemica a sdružení Antikomplex, kterého se účastnila gymnázia z Ústí nad Labem, Loun, Chomutova a Kadaně. Studenti ve svých městech a okolí zkoumali místa, která nesou tragickou paměť regionu i celé země. Zaměřili se na období 1938 až 1945 - od obsazení pohraničí německou armádou po divokou fázi nuceného vysídlení Němců. Vernisáží bude předcházet seminář, na němž budou studenti prezentovat a reflektovat svoji zkušenost s prací na projektu. S výstavou se počítá jako s putovní a česko-německou, v Ústí nad Labem bude k vidění do konce června.

Text: Ondřej Matějka

anti komplex

Kontakt

Collegium Bohemicum, o.p.s.
Brněnská 2, 400 01 Ústí nad Labem
Tel. 475 282 640, Fax: 475 282 646
E-mail: info@collegiumbohemicum.cz
(také adresa pro objednání Newsletteru)

Sídlo a fakturační adresa:
Collegium Bohemicum, o.p.s.
Masarykova 3, 400 01 Ústí nad Labem

Více informací najdete na našich webových stránkách:
www.collegiumbohemicum.cz

Naši zakladatelé a stálí partneři:

